

AÇIŞ KONUŞMALARI

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Dr. Hilmi GÜLER*

Saygıdeğer hocalarımız, bilim adamlarımız, değerli katılımcılar, basınımızın kıymetli mensupları hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Sizlere hem dünyadaki enerji politikaları, hem de ülkemizde gerçekleştirmeye çalıştığımız enerji politikası konusunda özet bilgi vermek istiyorum. Eğer soru-cevap kısmı olursa, onları da memnuniyetle cevaplandırmaya çalışırım.

Önce şunu söyleyeyim, zaman zaman kulağımıza geliyor; “Türkiye’nin bir enerji politikası yok” şeklindeki bazı açıklamaları toplantılarda, televizyonlarda da görüyoruz. Enerji gibi bir konuda, Türkiye gibi bir devletin ve üstelik de büyük hedefleri olan, dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasına girmek isteyen ve bir zamanlar da ilk üçlerde, ilk beşlerde olan bir ülkenin enerji politikasının olmaması söz konusu olamaz. Yani gayet tabii ki var. Ama bu bazen çok aleni olarak konuşulmaz, bazen bazı kısımları tartışılır. Bu ABD’nin, İngiltere’nin, Fransa’nın da hani enerji politikası yok gibi bir şeye benzer. Siz de belki onların yazılı politikalarını görmemişsinizdir. Yani yazılı olmaması bunun var veya yokluğu hakkında bir kanaat serdetmeyi gerektirmez. Gayet tabii ki Türkiye’nin bir enerji politikası vardır ve bu politika reel ekonomiye ve reel politığe dayanan bir politikadır.

İkinci olarak şunu söyleyeyim, yani başta bu hipotez olarak bunları baştan koyalım ki, ilerlemeyi ona göre götürelim. Tabii burada sürdürülebilir kalkınma diye, son zamanlarda da moda olan ve doğru olan bir tabir vardır ve onun da üç tane ayağı vardır: Sürdürülebilir kalkınmanın, gelişmenin birinci ayağı tabii ki ekonomik boyuttur. İkincisi sosyal boyuttur. Üçüncüsü de çevresel boyuttur. Üç sütun üzerinde oturan bir kalkınmayı biz de temel olarak alırız ve bunun üzerinde de bu üçayağı da eşit boyuttadır, yani sosyal politika kısmıyla. Ekonomik gelişme boyutu da, çevresel boyut da, çevre deyince sadece tabiat değil, kültürel boyutta, önemli bir boyuttur. Bunun korunması ve ge-

* Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Hilmi GÜLER, programındaki yoğunluk nedeniyle 2. Oturum’da konuşma yapmıştır; ancak önemine binaen başa alınmıştır.

liştirilmesi son derece önemlidir. Bizim çevreye bakışımız, çoğu ülkenin ve çoğu grupların çevre anlayışlarından da farklıdır. Biz, saygı duyduğumuz, sevdiğimiz bir çevreyi benimseriz.

Şimdi gelelim diğer boyutlarına. Tabii Türkiye’nin bir de çok önemli bir konumu var, coğrafyası var, ülkemizin asırlardır üzerinde olduğu coğrafya. Bu coğrafyayı da çok iyi değerlendiririz. Şimdi burada da iki tane ifade var. Bir kaynak coğrafyası, bir de geçiş coğrafyası. Biz burada daha çok geçiş coğrafyasını, bize bahsedilen kaynaklardan dolayı da bunu değerlendirmek isteriz. Çünkü enerji kaynakları, bilinen enerji kaynaklarının %70’i bizim doğumuzda ve güneyimizdedir. Doğumuzda şöyle bir çizgi çizerseniz kuzeyden itibaren aşağıya doğru, doğumuzda kalan kısım %70’ini üretir. Doğal gazın da, petrolün de % 70’i buralardadır. Diğer tarafta da, Batı tarafta da tüketiciler vardır. Genel olarak çok yakın çevreye bakarsak, biz bu coğrafyadan sonuna kadar faydalanmak istiyoruz. O açıdan Türkiye’yi de bir transit ülke ve aynı zamanda da bir ticaret ülkesi olarak düşünüyoruz. Düşündüğümüz politikadaki ana unsur budur. Madem ki böyle güzel bir coğrafyamız var, onun konumundan yararlanmamız lazım. Böylece ülkemizin çıkarları korunsun. Bu da aynı zamanda dış politikamızı etkiler. Dış politikamız da haliyle enerji politikamızı karşılıklı olarak etkiler. Yani gayet tabii ki bir politikamız var. Zaman zaman duyuyoruz. Bir de Türkiye’de çok fazla enerji uzmanı var. Bu aslında memnuniyet verici bir şeydir. Her birinden yeni bir şeyler öğreniyoruz. Fakat enerji politikamız yok demek insafsızlıktır. Böyle bir şey belki o politikayı bilmeyen arkadaşlarımızın yorumu olabilir. Bu coğrafyayı nasıl değerlendiriyoruz? Bu coğrafyayı değerlendirmek için zaman ekseni üzerinde yaptığımız çalışmalar, projeksiyonlar var. Bu projeksiyonlarla biz ülkemizin gelecek ihtiyaçlarını, belli kalkınma hızlarına göre, belli şartlara göre hesaplıyoruz. Bu da bilinen hesaplardır.

Değişik sahalardaki uzmanların, görüşlerini, tahminlerini, değerlendirmelerini ortaya koyarız. Modeller vardır ve bu modellere göre hesap yapılır. Bu hesaba göre, bizim yaptığımız hesaplarda bizim far uzaklığımız 2020’dir. 2030’dan da bahsedebiliriz. Diğer ülkelerde de 2050’lerden bahsederler. Bazı ülkeler, yüz yıllık zaman aralıklarından bahsederler. Aslında Türkiye gibi hızlı gelişen ülkelerde 2020’de, 2030’da iyi bir aralıktır. Ama bizim daha uzunlarını da düşünüp hesaplarını yapmamız lazım. Benim kanaatim de bu 50 yıllık, 100 yıllık hesapları yapmak doğrudur. Ama önce tabii acil olan kısmı görmemiz lazım. Çünkü gelişmiş ülkelerin, nüfusları fazla artmadığı, kalkınmalarını tamamladıkları için sürdürebilirler kalkınmalarını sağlamak doğrultusunda yeni kaynaklara fazla ihtiyaçları yok. Ama bizim yatırım yapmamız lazım, hızlı büyümemiz lazım. İhtiyaçlarımız var, genç nüfusumuz var. Bulun-

duğumuz coğrafya birazcık karışık bir coğrafya. Komşularımızın durumu var. Yani biz iktidara geldiğimiz günden beri sorunlarla uğraşıyoruz. Sadece bize ait olanlarla değil, dışımızda olanlar da var. Irak olayı, Kıbrıs meselesi, İran meselesi, diğer meseleler, yakınımızdaki seçimler, politik gelişmeler, petrolün artışı; bunlar hakikaten zor konular ve bu zor konuları bir bütünlük içinde toparlamaya çalışıyoruz. Ekonomideki alınan önlemler ve diğerleri hep bir bütündür ve bu enflasyon düşüşünde falan da enerjinin çok büyük bir payı vardır. Yani 3,5 yıldır en basitinden elektriğe yapılmayan zamlar, diğer çalışmalar, verimli çalışmalar, yeni kaynaklara verilen önemler için ayrı bir boyutu.

Şimdi tekrar dünyaya şöyle bir göz atacak olursak, bir kere enerji politikası karmaşık bir meseledir. Öyle birinci dereceden bir bilinmeyenli denklem değildir, burada çok daha fazla bilinmeyen vardır. Bilinmeyen sayısı kadar da bağıntı yoktur. Yani bazıları birbirine bağlı olarak çözerseniz x'i, y'yi, z'yi, birbirlerinin fonksiyonudur. Yani bilinen sayısı bilinmeyen sayısını doğru hesaplayabilmeniz için yeterli değildir. Sonuç olarak şuraya gelmek istiyorum: Siyasi belirsizlikler, özellikle akaryakıt fiyatlarını çok yakından ilgilendiriyor. Şu andaki petrol fiyatlarındaki yüksekliğin sebebi, bilinen ekonomik nedenler değildir. Yatırım veya şu, bu değildir, siyasi belirsizliklerdir. İran meselesi dâhil olmak üzere, Venezüella'daki, Nijerya'daki ve diğer ülkelerdeki belirsizlikler bunu çok yakından etkiliyor.

İkinci olarak belli stratejiler ve belli taktikler var olabilir. Bu arada rafine-riler noktasındaki yatırımların son noktaya gelişi, doyum noktasına gelişi. Bunlar eskiden petrol fiyatları düşük olduğu için yatırım yapılmıyordu. Yatırım yapılması için yükselmesi lazım ve yükselince yeni yatırımlar yapılacak. Yeni yatırımlar yapılıncaya fiyatlar düşecek, tekrar böyle bir yapıya haliyle girecek. Bu arada biz ne yapıyoruz? Biz de petrol aramaya ağırlık verdik. Türkiye Petrolleri yatırım bütçesi dörde katlandı ve denizler dâhil olmak üzere her yeri deliyoruz. Varsa da yoksa da göreceğiz bu işi. Çünkü bir sürü spekülasyon var. Bazıları petrol saklandı da şu oldu da, bu oldu da, bir sürü şeyler söylüyor. Biz şu anda mayınlı arazi dâhil olmak üzere her yeri deliyoruz. Gördüğümüz şey, terörün olduğu yerde petrol var, petrolün olduğu yerde de terör var. Yani o da ayrı bir paradoksal durum. Bunun da farkındayız, ama biz bu petrolü bulmaya azmettik. Doğal gazı da petrolü de. Çünkü etrafımızda varken, bizde olmaması kafamızı biraz karıştırıyor.

Biz şu anda bütün kaynaklarımızı harekete geçirdik. Bunu yaparken yeni sahalara da girdik. Enerji artımı diye bir konuyu ele aldık. Bu biyodizel, biyoetenol gibi. Bizim tarım sahalarımız boş. Türkiye'nin sahaları boş. Buralarda pekâlâ biyodizel ve biyoetenol üretimi için başta şekerpancarı olmak üzere ba-

zı tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi söz konusu olabilir. Brezilya bunun benzerini yapıyor ve dışa bağımlılığı büyük ölçüde azaltmış vaziyette. AB dâhil olmak üzere diğer ülkelerde de bugün kullanıyor. Biz, petrolü yeraltında ararken, enerji tarımı olarak yer üstünde de arıyoruz.

Hidrojen enerjisi konusunu Ferruh Bey de biraz önce bahsetti. Hidrojen Enerjisinin Merkezi bize nasip oldu. Bunun uzunca yıllar tartışması yapıyordu. Parası belli değildi. Biz birkaç ülkenin elinden aldık bunu. Dünya Hidrojen Teknolojisi Merkezi’ni İstanbul’da kurduk. Nejat Hoca’yı da başına oturttuk, yeni bir ekip oluşturduk. Uluslararası alanda da çalışmalar sürdürülüyor. Yani biz bir yandan da olması gereken şeyleri yapıyoruz.

Hidrojen enerjisi kullanımının rahat 10–15 senesi var. Hatta belki daha da öne çekilebilir ama burada lobilerin faaliyetleri var. Dizayn değişiklikleri vesaireler var, ama buraya da iyi para harcıyoruz. ABD’nin 3 milyar dolar harcadığını görüyoruz. Japonya’nın 1 milyar dolar civarında, AB de aynı şekilde. Bizde bununla ilgili en azından o kulvarda yarışıyoruz.

Yenilenebilir enerji konusunda, bazıları diyor ki, yenilenebilir enerji varken, rüzgâr enerjisi varken, nükleere niye giriyoruz? Tamam da keyfimizden girmiyoruz, yani rüzgâr haritalarını çıkarttık, bütün değerlerini aldık, kanunu, yenilenebilir enerji yasasını da biz çıkarttık. Teşviki de koyduk, sadece rüzgâr, güneş değil, biyomasta dâhil olmak üzere, bunlardan küçük hidroelektrik santrali, 15 km²’lik rezervuarları dâhil olmak üzere bunları da koyduk. 7 sene boyunca da teşviki koyduk. Yani orada da gereğini yaptık ve epey de müracaat oldu, 600’e yakın müracaat var. Şimdi onların lisanslarını EPDK hızlandırmaya çalışıyor. Bir yandan da liberalizasyon dediğimiz, bütün dünyanın başvurduğu piyasayı liberalleştirmeye çalışıyoruz. Petrol piyasası kanunu çıkarttık, petrolü Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu’na verdik. LPG’yi verdik, onun dışında TEDAŞ’ı özelleştirmeye aldırtdık. Yani biz bir yandan da serbest rekabetin ortalıkta olduğu, tam bir bilek güreşinin yapıldığı ve burada rekabetin hâkim olduğu bir ortam oluşturmaya çalışıyoruz.

Bu arada kömüre çok büyük ağırlık verdik. Dünyada bakıyorsunuz, kömür pek çok ileri ülkede %40 civarında kullanılıyor. Bu ABD’de Almanya’da da kullanılıyor. Bizde ise kömür kirli, pis bir meta gibi görünüyor. Hâlbuki akışkan yatak teknolojisi ile uygun teknolojilerle gayet bembeyaz bir kömür de olabiliyor, enerji de üretilebiliyor. Yani eğer siz tek taraflı bir grubu dinlerseniz, pekâlâ baştan çıkabilirsiniz. Çünkü lobiler korkunç mücadele içinde, hatta bazı sahalarda aynı enerji sektöründe 2–3 lobi oluyor. İşte doğal gazda borucular ayrı, delenceciler ayrı, diğerleri ayrı. Yani orada da ayrı gruplar var. O bakımdan hepsini birden dinlemek lazım. Ondan sonra sakın bir yere geçip,

bütün etkilerden uzak, akılselikle, ülke menfaatleri açısından, tamamen memleket menfaatleri açısından bir defa daha bunları gözden geçirmek gerekiyor. Çünkü görüldüğü gibi değil ve özellikle enerji sektöründe, Türkiye’de duyduklarınızın %10’una, gördüklerinizin yarısına inanacaksınız. Çünkü burada da çok değişik parametreler söz konusu oluyor. Bütün dünyada da enerji biraz da dış politikanın şekillendiği, savaşlara, çatışmalara sebep olan bir unsur olarak görünüyor. Yenilenebilir enerjiye büyük bir ilgi var. Biz de bu ilginin gereğini ihtiyaçtan dolayı yaptık ve bunu da yaygınlaştırmak istiyoruz.

Bilhassa küçük hidroelektrik santrallerde, gereğini yaptık. Büyük bir talep var. Rüzgârda istediğimiz tam olmadı. Ama bunu teşvik edeceğiz, isteyeceğiz. Çünkü dağıtım, taşıma boş. Yani buralarda da rüzgâr enerjisinin yaygınlaştırılmasını istiyoruz. Jeotermalde çok önemli bir adım attık. Türkiye’nin altında gerçekten büyüyecek bir soba var. Bu sobayı iyi kullanmamız lazım. Biz, termalde Avrupa’da birinci, dünyada yedinciyiz. Biz jeotermal yasasını da şu anda çıkartmak istiyoruz. Ayrıca elektrik üretmek için yenilenebilir enerjiye de koyduk onu. Yani elektrik üretme kısmında bir problem yok. Ama sahaların kullanılması noktasında bu yasayı da çıkartmak üzereyiz. Biz, bunu sonuna kadar kullanmak istiyoruz. Tertemiz bir kaynak, kendi kaynağımız, milli kaynağımız ve üstelik reenjenksiyonla o suyu tekrar aşağıya, yeraltına vermemiz mümkün. Burada da büyük bir hamleyi başlattık.

Bunun dışında tabii ki biz, sistemimizi beş sütun üzerine oturtmak istiyoruz. AB, ABD, Japonya ve diğer ülkelerde olduğu gibi bu beş sütun içinde doğal gaz var, kömür var, hidroelektrik santralleri var, nükleer var ve yenilenebilir enerji var. Doğal olarak yüzü, beşe bölerseniz yirmi yapar. Bu ülkelere bakarsanız, iyice bir gözden geçirirseniz, üç tane %20’ye rastlıyorsunuz. Doğal gaz, hidrolikler ve nükleer de %20 civarında. Kömür %25 civarında, yenilenebilir de 15 civarında. Bizde ise maalesef böyle değil. Biz biraz doğal gaza fazla gönlümüzü kaptırmışız ve bundan dolayı da sıkıntılarımız var. Dışa bağımlılığımız da önemli etken oluyor. Ayrıca doğal gaz anlaşmaları olduğu zamanlarda da nedense kömür ve suyu ihmal etmişiz. Barajları ihmal etmişiz, kömürü ihmal etmişiz, orada nedense bir fren yapılmışız. Şimdi biz oradaki gaza yeniden bastık ve kömürü harekete geçirdik.

Kömürde yeni bir arama hamlesi başlattık ve şöyle bir metot takip ettik. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’na bağlı birimler var. Türkiye Petrolleri, TKİ, MTA, Elektrik İşleri Etüt İdaresi ve diğerlerini sayabiliriz. Şimdi bunlar daha evvelden kendi içlerine kapanmışlar, çalışmalarını kendi birimleri içinde yürütmüşler. Türkiye Petrolleri, 3000’e yakın sondaj yapmış. O sondajların notları duruyor. 3000 yeri delmiş yaklaşık olarak, 3000 metre, 4000 metre,

2500 metre delmiş duruyor. Biz dedik ki, madem bunların hepsi bana bağlı, bunların bütün jeologlarını, maden mühendislerini, petrol mühendislerini bir araya getirelim. Bunları masaya yatıralım bir inceleyelim. Bir baktık ki, TPA-O, petrol, doğal gaz ararken kömür kesmiş. Biz bunları paylaştık, bazı kömür sahaları ve diğer depolar bulduk. Bunların içindeki bilgileri kontrol ettik, aradaki engelleri kaldırdık. Ortak çalışma grupları kurduk. Şimdi mesela ETİ Madencilik’in mühendisleri, TKİ, DSİ hepsi bir arada çalışıyorlar. Yeni sahaları, yeni değerlendirmeleri yapıyorlar. Bu bir takım oyunu diyeceğiz. Bazen işte böyle tek parti olmanın da avantajları var. Biz burada yeni datalarla bilgiler elde ettik. Şimdi bu kömüre epey bir ağırlık vereceğiz. Türkiye’de de ayrıca MTA, ortalama sondaj derinliklerine baktığımız zaman bizim gördüğümüz rakamlar 200 metre civarında. Yani, Türkiye’ye yüzey olarak bakarsanız, ortalama 200 metre kadar alta inilmiş, ama AB’ye baktığımız zaman 1200 metreye kadar iniyor. Yaklaşık olarak 5-6 kat daha derine inerseniz, daha fazla bir şeyler bulma ihtimaliniz artar. Matematiksel olarak ihtimaller hesabına göre de bu böyledir. Şimdi yepyeni bir konseptle biraz daha derine inme, hemen 1200’e de inilmez de. 200, 400, 600 diye paramız oldukça daha aşağı inmeyi düşünüyoruz. Uzaktan kontrolle de bunları yapıyoruz.

Dolayısıyla, şuraya gelmek istiyorum. Madencilik konusunda, yeraltı zenginlikleri konusunda da enerjiye bağlı olarak yeni kaynaklar bulabileceğimize inanıyoruz. Başta kömür, yeraltı suları ve jeotermal olmak üzere uranyum ve toryum da dâhil bunlara. Gördüğümüz şey şu; uranyum belki çok fazla değil ama 9000 küsur ton uranyumumuz var, toryumumuz var, Eskişehir yakınlarında. Toryumun güzel bir tarafı da var. Toryumla birlikte nadir toprak elementleri var. Bu nadir toprak elementlerinin birkısmı toryumdan daha kıymetli. Bunların bir kısmını da ayıkladık. Bunlardan da yeni kaynaklar çıkaracak durumdayız. Yalnız toryum henüz dünyada yaygın olarak kullanılmıyor. Hindistan hariç, bir-iki uygulama hariç ama biz ileriye dönük olarak toryum zenginliğimizi de bu yelpazede değerlendirmeyi tabii milli bir görev olarak kabul ediyoruz. Ama yeni kaynakları değerlendirmek üzere de Türkiye’yi tekrar taramak üzere bir program başlattık. Türkiye’yi bir dikkörtgen gibi düşünürsek, doğudan-batıya, kuzeyden-güneye tarayarak yeni yatakları bulmak istiyoruz. Bununla ilgili de bazı olumlu indikatörler de var. Sonuç olarak, biz enerji politikamızda, coğrafyamız başta olmak üzere, kaynaklarımızı iyi değerlendirmek istiyoruz.

Coğrafya kısmını biraz eksik geçtiğimi hissediyorum. Onunla ilgili de birkaç cümle söyleyeyim ve sözlerimi bitireyim. Coğrafya’dan kastımız şu; işte doğu ve batıda üretkenleri ve tüketenleri düşünerek, biz boru hatları meselesine büyük ağırlık verdik. Bunlardan bir tanesi Bakü-Tiflis-Ceyhan projesidir.

Aslında nedense Türkiye'nin gündeminde Bakü-Tiflis-Ceyhan yeteri kadar yer almadı, almıyor. Hâlbuki dünyanın şu andaki en büyük projelerinden bir tanesi. 4 milyar dolarlık bir proje ve Hazar bölgesinin petrolünü Azerbaycan'dan alıyor, Gürcistan'ın üzerinden geçiriyor ve Türkiye'nin dağlarını, taşlarını ve tepelerini aşarak Ceyhan'da denize indiriyor. Göreve geldiğimizde yaklaşık olarak inşaatı %0 idi. Çok şükür çok yoğun bir çalışmayla, müsteşarımla ben de birer proje mühendisi gibi çalışarak, bir gün dahi gecikmeden, inşallah 27 Mayıs'ta ilk petrolü tankere yükleyeceğiz. Bunu size iftiharla ifade ediyorum. Gürcistan'dan, Azerbaycan'dan petrol yüklenip sadece boru hattının dolması 6 ay alıyor. Dolan borunun içindeki petrolün değeri de 600 milyon dolar. Sadece borunun içindeki ve biz bu petrolü Gürcistan'dan yüklediği anda derhal aldık. 1 gün dahi gecikmeden boru hatlarımızı sürdürüyoruz. Buna sadece bir boru hattı olarak bakmayın. 4 tane pompa istasyonu var, her biri bir fabrika büyüklüğünde. Şu anda 4. pompa istasyonuna doğru petrol farklı bir hızla akıyor ve Ceyhan'da 27 Mayıs'ta tankere yüklenecek. Türk mühendislerinin, mimarlarının, müteahhitlerinin ve işçilerinin gerçekten teknisyenlerin bir gurur kaynağıdır. Bu da bize büyük bir avantaj kazandıracak, çünkü bir yerde çeşmenin başında biz olacağız ve Ceyhan bölgesinden akacak.

Şimdi Ceyhan bölgesine dikkatinizi çekeyim tekrar. Kerkük-Yumurtalık'ta Ceyhan'a geliyor, Bakü-Tiflis, Ceyhan'a geliyor. İnşallah Samsun-Ceyhan da Ceyhan'da bitecek. Şimdi bunları göz önüne alırsanız, Ceyhan bölgesi değişik petrollerin harmanlandığı bir yer olacak ve böyle bir yer olduğu için de bir petrol üssü, enerji üssü olma durumu var. Oradan da terminallerden çok daha büyük tankerlerle, 350.000 tonluk tankerlerle bunlar yüklenecek. Böyle bir şeyin şu faydası da olacak; Samsun-Ceyhan İstanbul'u, İstanbul Boğazı'nı by-pass eden bir projedir. İstanbul Boğazı'nın yükü son 3 yılda %50 arttı ve orada da Allah Korusun herhangi bir tanker kazası, sadece İstanbul'a zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda petrol ticaretini de etkiler.

Konuşmamı burada noktalıyor, saygılarımı sunuyorum.